

DARİR'İN "SİRETÜ'N-NEBÎ" Sİ ÜZERİNDE BİR STİLİSTİK SENTAKS DENEMESİ

Kenan ACAR

1. Giriş ve Metot:

Erzurum'lu Darîr'in *Sîretü'n-Nebî* adlı mensur eserinin 66. ve 67. varakları üzerinde yapılan bu denemenin maksadı, bu eserin (dolayısıyla Eski Anadolu Türkçesinin) söz dizimine daha çok da cümle tipleri bakımından farklı bir şekilde yaklaşmaktır*. Çalışma sırasında şu yol takip edilmiştir:

A. Metin transkribe edilerek yazılmıştır. Bu sırada ana cümlelerin sonunda "/" işareti kullanılmıştır. Takip kolaylığını sağlamak için, asıl metnin (yani varakların) her sayfasındaki satırların sırası transkripsiyonlu metinde numara ile belirtilmiştir. Her sayfa için ayrı numaralama yapılmıştır.

B. Cümleler teker teker fişlenmiş, fişleme sırasında ana cümlelerden (*kim*'li ve *ki*'li) birleşim ve sıralı cümlelerin dışında kalanlar incelenmiş, daha sonra aynı işlem unsur teşkil eden yardımcı cümleler üzerinde yapılmıştır.

C. İncelemeye konu olan hususlar sırasıyla şunlardır:

1. Unsurların dizilişinin dayalı kabaca ve ayrıntılı dökümü. (Ayrıntılı dökümde gizli özne ve zarfların türü de yer almaktadır. Daha sonra birleştirme yoluna gidilerek kabaca döküm elde edilmiştir.) Bütün dökümler sayı ve orana (yüzdeye) dayalıdır.

* Erzurumlu Darîr üzerinde son yıllarda yapılan en derli toplu çalışmanın sahibi, (aynı zamanda bu müellifin "Kıssa-i Yûsuf'u üzerinde doktora tezi yapan) Doç. Dr. Leylâ KARAHAN'dır: *Erzurumlu Darir-Biyografi-*, M.E.B Yayınları, İstanbul 1995. Karahan'ın söz konusu kitabında verdiği bilgiye göre, 1986 yılında Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde (İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi 2384 numarada kayıtlı olan) "*Sîretü'n-Nebî*" üzerinde Mustafa ERKAN tarafından bir doktora tezi yapılmıştır.

2. Kullanılan cümle çeşitlerinin dökümü (Ana cümleler için ayrı, ana ve yardımcı cümlelerin tamamı için ayrı döküm). Bu maddede (*kim*'li ve *ki*'li) birleşik cümlelerle sıralı cümlelerin yapısı da verilmiştir.)

3. Cümlelerdeki kelime sayısı (*Kim*'li ve *ki*'li birleşik cümlelerle sıralı cümleler hariç).

4. Kurallı ve devrik cümlelerin sayısı ve yüzdesi (*Kim*'li ve *ki*'li birleşik cümlelerle sıralı cümleler hariç).

5. İsim ve fiil cümlelerinin tür veya kipe dayalı dökümü (*Kim*'li ve *ki*'li birleşik cümlelerle sıralı cümleler hariç).

6. Yazarın kullandığı zarfların dökümü.

2. İnceleme:

2.1. Cümle Unsurlarının Diziliş Sırası:***

2.1.1. Ayrıntılı Döküm:

Unsurların Diziliş Biçimi: Adedi:

Ö+Y: 34	YT+Y(GÖ:O):8
Ö+Y+YT:1	YT+Y(GÖ:O)+Z(t):1
Ö+Y+CDU:1	YT+Y(GÖ:Biz):1
Ö+N+Y:8	YT+Y(GÖ:Onlar):2
Ö+N+YT+Y:3	YT+Ö+Y:2
Ö+YT+N+Y:3	YT+N+Y+(GÖ:Ben):1
Ö+YT+Y:5	YT+YT+Y(GÖ:O):1
Ö+Z(m)+Y:1	YT+Z(m)+Y(GÖ:O):1
Ö+Z(t)+Y:6	YT+Z(t)+Y(GÖ:Ben):1
Ö+Z(t)+YT+Y:2	YT+Z(y)+Y(GÖ:Onlar):1
Ö+Z(t)+Z(y)+Y:1	Z(m)+Y(GÖ:O):1
Ö+Z(y)+YT+Y:1	Z(t)+Y(GÖ:Ben):2
Ö+Z(z)+YT+Y:1	Z(t)+Y(GÖ:O):6
N+Y(GÖ:Ben):10	Z(t)+Y(GÖ:Siz):1

*** Kullanılan kısaltmalar: Ö: Özne, GÖ: gizli özne, Y: Yüklem, N: nesne, Z(t): tarz zarfı, Z(m): miktar zarfı, Z(z): zaman zarfı, Z(y): yer ve yön zarfı, YT: yer tamlayıcısı, CDU: cümle dışı unsur.

N+Y(GÖ:Sen):1	Z(t)+YT+Y(GÖ:Sen):1
N+Y(GÖ:O):17	Z(t)+YT+Y(GÖ:Siz):2
N+Y(GÖ:Biz):1	Z(t)+YT+Ö+Ö+Y:1
N+Y(GÖ:Siz):3	Z(t)+Ö+Y:1
N+Y(GÖ+Onlar):4	Z(t)+Ö+Z(t)+Y:1
N+YT+Z(t)+Y(GÖ:O):2	Z(t)+N+Y(GÖ:Sen):1
N+YT+Y(GÖ:Sen):1	Z(t)+N+Y(GÖ:Onlar):1
N+YT+Y(GÖ:O):1	Z(t)+Z(y)+Y(GÖ:O):1
N+Z(m)+Y(GÖ:Onlar):4	Z(y)+YT+Y(GÖ:Onlar):1
N+Z(t)+Y(GÖ:O):1	Z(y)+Y(GÖ:O):2
N+Z(z)+Y(GÖ:Onlar):1	Z(z)+Y(GÖ:Ben):1
YT+Y(GÖ:Ben):3	Z(z)+Y(GÖ:O):1
YT+Y(GÖ:Sen):3	Z(z)+Y(GÖ:Siz):1
Z(z)+YT+Y(GÖ:O):1	Y(GÖ:Ben):4
Z(z)+YT+N+Y(GÖ:Sen):1	Y(GÖ:Sen)+N:1
Z(z)+YT+YT+Ö+Y:1	Y(GÖ:O):18
Z(z)+YT+N+Y(GÖ:O):1	Y(GÖ:Onlar):7
Z(z)+YT+Y(GÖ:O):1	
Z(z)+Ö+Y:4	
Z(z)+Ö+N+Y:2	CDU+O+YT+Y:5
Z(z)+Ö+YT+Y:3	CDU+Ö+Z(t)+Y:1
Z(z)+Ö+YT+Z(t)+Y:1	CDU+Ö+Y:2
Z(z)+N+YT+Y(GÖ:Sen):2	CDU+Ö+N+Y:3
Z(z)+N+YT+Y(GÖ:O)	CDU+YT+Ö+Y:1
Z(z)+N+Z(z)+YT+Y(GÖ:Onlar):1	CDU+YT+Ö+Ö+Y:1
Z(z)+N+Y(GÖ:Onlar):1	CDU+YT+Y(GÖ:O):1
Z(z)+Z(t)+Y(GÖ:Sen):1	CDU+Y(GÖ:Sen):1
Z(z)+Z(t)+Y+Z(t)+Y(GÖ:Sen):1	CDU+N+Y(GÖ:Sen):2
Z(z)+Z(y)+Z(t)+Y(GÖ:O):1	CDU+N+Z(m)+YT+Y(GÖ:Ben):1
Z(z)+Z(y)+Y(GÖ:O):1	CDU+Z(z)+YT+Ö+Y:1
Z(z)+Z(z)+N+Y(GÖ:Onlar):1	

Görüldüğü gibi toplam 232 cümlenin unsurları 86 ayrı şekilde dizilmiştir.

Bunlardan en sık kullanılan (beş ve beşten fazla) cümle tipinin toplam cümleye oranı şöyledir:

Unsurların Diziliş Biçimi: Oranı (Adet/232)

Ö+Y.....: %14.6	Ö+N+Y.....: 03.4	Z(t)+Y(GÖ:O)..: 02.6
Y(GÖ(O).....: 07.6	YT+Y(GÖ:O)....: 03.4	Ö+YT+Y.....: 02
N+Y(GÖ:O)....: 07.3	Y(GÖ:Onlar)....: 03	CDU+YT+Y.....: 02
N+Y(GÖ:Ben): 04.3	Ö+Z(t)+Y.....: 02.6	

2.1.2. Kabaca Döküm:

Unsurların Diziliş Biçimi: Adedi

Ö+Y:33	YT+Z+Y(GÖ):3	Z+Z+Y+Z+Y(GÖ):1
Ö+Y+CDU:1	YT+YT+Y(GÖ):1	Y(GÖ):28
Ö+Y+Y:1	Z+Y(GÖ):16	Y(GÖ)+N:1
Ö+N+Y:8	Z+Ö+Y:6	
Ö+N+YT+Y:3	Z+Ö+YT+Y:3	
Ö+Z+Y:7	Z+Ö+YT+Z+Y:1	CDU+Ö+YT+Y:6
Ö+Z+YT+Y:5	Z+Ö+Z+Y:1	CDU+Ö+N+Y:4
Ö+YT+Y:5	Z+Ö+N+Y:2	CDU+Ö+Y:2
Ö+YT+N+Y:3	Z+N+Y(GÖ):2	CDU+Ö+Z+Y:1
Ö+Z+Z+Y:1	Z+N+Z+YT+Y(GÖ):1	CDU+N+Y(GÖ):2
N+Y(GÖ):29	Z+N+YT+Y(GÖ):3	CDU+N+Z+YT+Y(GÖ):1
N+YT+Y(GÖ):2	Z+YT+Y:(GÖ):7	CDU+YT+Y:1
N+YT+Z+Y(GÖ):3	Z+YT+YT+Ö+Y:1	CDU+YT+Ö+Y:1
N+Z+Y(GÖ):7	Z+YT+N+Y(GÖ):1	CDU+YT+Ö+Ö+Y:1
YT+Y(GÖ):17	Z+YT+Ö+Ö+Y:1	CDU+Z+YT+Ö+Y:1
YT+Y(GÖ)+Z:1	Z+Z+Y(GÖ):5	CDU+Y(GÖ):1
YT+N+Y(GÖ):1	Z+Z+N+Y(GÖ):1	
YT+Ö+Y:2	Z+Z+Z+Y (GÖ):1	

Görüldüğü gibi 232 cümlede unsurlar 50 ayrı biçimde sıralanmıştır. Bunlardan en sık kullanılan (beş ve beşten fazla) cümle tipinin toplam cümleye oranı şöyledir:

Unsurların Diziliş Biçimi: Oranı (Adet/232)

Ö+Y.....: %14.2	Z+Y(GÖ).....: 06.4	N+Z+Y(GÖ).....: 03
N+Y.....: 12.5	Ö+N+Y.....: 03.4	Z+Ö+Y.....: 02.6
Y(GÖ).....: 12	Z+YT+Y(GÖ)....: 03	CDU+Ö+YT+Y: 02.6
YT+Y(GÖ).....: 07.3	Ö+Z+Y.....: 03	Ö+Z+YT+Y : 02.2

2.2. Cümle Çeşitleri:

2.2.1. Cümle Çeşitlerinin Sayı ve Oranı:

Metinde 49 ana cümle vardır. Cümle sayısı yan cümlecikler dikkate alındığında 322'ye ulaşmaktadır. Metindeki basit, birleşik vs. cümle çeşitleri ile bunların toplam cümle sayısına oranları şöyledir:****

<u>Ana Cümleler İtibarıyla:</u>		<u>Yan Cümleciklerle Beraber:</u>	
Basit	: 8 adet/49 % 16	206 adet/322	%64
Birleşik	: 12	24	43
Sıralı	: 27	55	69
Bağlı	: 2	04	3
			01

Birleşik cümle çeşitleri ile bunların oranları da şöyledir:

<u>Ana Cümleler İtibarıyla:</u>		<u>Yan Cümleciklerle Beraber:</u>	
Kim'li ve ki'li:	5 adet/12 % 42	18 adet/43	%64
Çünkümlü	: 7	58	7
İç içe	: 0	0	16
Şartlı	: 0	0	2
			05

2.2.2. Kim'li ve Ki'li Birleşik Cümlelerin Yapısı:

Metindeki cümlelerin tamamı, "Ana cümle + KİM + Yardımcı cümle" yapısındadır. Kim'den önceki yüklemi aynı olan beş cümle dışındaki bu tür cümleler, (bir kısmı kısaltılarak) aşağıya alınmıştır:

**** Altmış yedinci vırağın 16. satırı ile 68. vırağın 6. satırı arasındaki cümleler bir sıralı cümle kabul edilmiştir.

- “Kitablarda anıldı *kim*.....bir Resul-ı Mekki vücuda geliserdür.”
 “Niyetünüz oldu *kim* bizi öldüreyidünüz.”
 “Gördü *kim* Ebrehe iñen fakirdedür.”
 “Ebrehe buyurdu *kim* ayin ü saltanatı bezediler.”
 “Hayret kendüyi alıbdur *kim* bu ne aceb işdür.”
 “Bu ne aceb işdür *kim* ..... getüreler.”
 “Zînefre bu endişededür *kim* Ebrehe söz açdı, eyitdi:.....”
 “Bize vacibdür *kim* ..... kulluk idevüz.”
 “Ne nesnedür *kim* ..... dilek idersin”
 “Ol Kâ’be benüm olur *kim* senden anı dileyem.”
 “Buyrugun olsun *kim* cem’ eylesünler.”
 “Olmasun *kim* bulardan yana yumşanasın.”
 “Ne didün *kim* sücud kıldı?”

2.2.3. Sıralı Cümlelerin Yapısı:

Ana cümlelerde yer alan yirmi yedi adet sıralı cümlenin tipleri ile toplam sıralı cümle sayısına oranları şöyledir:

Basit cümle + İç içe birleşik cümle	11 adet	% 40.1
Basit cümle + Basit cümle	10	37
Basit cümle + Basit cümle + Basit cümle	02	07.4
Çünkümlü birleşik cümle + Basit cümle	1	03.7
Çünkümlü birleşik cümle + Basit cümle + Basit cümle	1	03.7
Çünkümlü birleşik cümle + Basit cümle + Basit cümle + Basit cümle	1	03.7

2. 3. Kelime Sayılarına Göre Cümleler:

Kim’li ve *ki*’li birleşik cümleler ile sıralı cümleler bir kenara bırakılırsa, metindeki cümlelerin kelime sayılarına göre dökümü şöyledir:

	Sayısı	Oranı (%)
3 kelimelik cümle	48/232	21
4 kelimelik cümle	38	16
2 kelimelik cümle	35	15
5 kelimelik cümle	27	12
1 kelimelik cümle	14	06

7 ve 8 kelimelik cümle	12'şer	05'er
6 kelimelik cümle	11	04.7
9 kelimelik cümle	10	04.3
10 ve 11 kelimelik cümle	3'er	01.3'er
14, 15 ve 16 kelimelik cümle	2'şer	00.9'ar
13, 18, 20, 21, 22, 25, 27, 32, 34, 39, 70 ve 85 kelimelik cümle	1'er	0.04'er

2. 4. Yüklemlerinin Yerine Göre Cümleler:

Kim'li ve *ki*'li birleşik cümleler ile sıralı cümlelerin dışında bu metinde yer alan kurallı ve devrik cümlelerin sayı ve oranları aşağıdaki gibidir.

	Sayısı:	Oranı (%)
Kurallı Cümle	229/232	98.7
Devrik Cümle	3	01.3

2. 5. Yazarın Kullandığı Zarf Çeşitleri:

Metinde dört ayrı türde altmış dokuz adet zarf kullanılmıştır. Bunların dökümü de şöyledir:

	Sayısı:	Oranı (%)
Tarz Zarfları	31	45
Zaman Zarfları	23	33.3
Yön Zarfları	9	13
Miktar Zarfları	6	08.6

3. Sonuç:

Görüldüğü gibi, incelediğimiz iki varakta "*Özne + Yüklem*" unsur dizilişine sahip cümleler, çoğunluğu oluşturmaktadır. Metinde sadece üç adet devrik cümlelerin bulunması bir yandan metindeki cümle yapısının sağlamlığını, diğer yandan da yazarın ifade oyunlarına girişmeyi uygun görmediğini ortaya koymaktadır. En sok görülen cümle çeşitleri, ana cümleler dikkate alındığında *sıralı cümle*, bütün cümleler dikkate alındığında ise *basit cümle*dir. Birleşik cümleler, zannedildiğinin aksine önemli bir yer tutmamaktadır. Sıralı cümlelerin içinde ağırlığı "*Basit cümle + İç içe birleşik cümle*" yapısındakiler

taşımaktadır. Metinde kısa cümleler çoğunlukta olup *üç kelimelik cümleler* azımsanamayacak miktardadır. Gerek birleşik cümlelerin azlığı, gerekse az kelimeli kısa cümlelerin bolluğu, yazarın akıcılığa verdiği önemin göstergeleridir. Kullanılan zarfların yarıya yakınının tarz zarfı olması ise yazarın tasvirici niteliğinin bir yansımasıdır.

İstatistiğin söz dizimine uygulanması şeklindeki bu küçük çalışma, memleketimizde yeni yeni görülen bir araştırma türüne dikkat çekmeyi hedefleyen bir denemedir. Dileğimiz, önce eser, sonra edebî şahsiyet, daha sonra da asır ve devreler üzerinde yapılacak bu tür çalışmaların artmasıdır. Bu gerçekleştiği takdirde; eser, şahsiyet ve devreler hakkında verilen hükümler, kimsenin itiraz edemeyeceği sağlam ve daha ilmî temellere oturtulmuş olacaktır.

4. Metin:

Varak: 66, Sayfa:1

(1) Kurtulmağın kalmadı./ Şeybe eyitdi: Hağ Teâlâ'nun dileği neyise eyle olacağdur, didi./ (2) Nehre eyitdi: Yâ Şeybe yürigil, devege bingil, yoluña girgil, evüne gitgil, kaçan Ebrehe seni benden (3) sormaya oldur kim cevab virem ya oldur senün başuña başum virem, didi./Şeybe tebess şüm kıldı, (4) eyitdi: Yâ Nehre kimesne bizüm üstümüze kerem anturmadı, biz kimesnenün keremi altınun almaduk, ben bu (5) hisabları bildüm, başıma elime aldum, geldüm, didi./ Çünkü Nehre bu sözleri işitdi Şaybe'i aldı (6) kendü haymesine geldi./ Ebrehe Esved'i katına okudu, eyitdi: Mekke sultânı ayağı birle (7) kapuma geldi, anı öldüreyüm mi yoğsa Mekke'ye varıcağ kavmine karşı öldürem, didi./ Esved (8) ibni Mağsud eyitdi: Evvel anı hazretüne getürgil, haybetünü 'azametünü aña göstergil andan (9) anı söyletgil, gör ne maşlahata gelmişdür, andan sonra öldürecekse öldüresin koyaca (10) gısa koyasın, didi./ Ebrehe buyurdı kim âyin ü saltanatı bezediler./ Mülûk ve selâtin hâzır (11) geldiler, sultanlık resmi âdetini ziyet eylediler./ Ebrehe başına taç urdı./ Andan iş erenlerine buyurdı kim ol ulu fiili getürdiler, harb âletin fil üzre tertîb kıldılar, ol fil (13) üzre 'azîm zînet kılub fili aldılar, Ebrehe'nün katına geldiler./ Andan Ebrehe viribidi./ (14) Nehre'i okutdı, eyitdi: Ol Mekke sultânın şutagelsün, didi./ Nehre Şeybe'i aldı, Ebrehe katına (15) geldi./ 'Abdulmuğtalib gönli gözi Hağ Te'âlâ dergâhına dikmişidi./ Gönli dili birle münâcât (16) kıldı., eyitdi: İlâhî Seyyidi ve Mevlâyı, ben şimdiye degin ulu kılduğın, 'azîz ve muğterem sakladuğın (17) ol mu'azzam mükerrem nur berekâtındaydı, 'izzetün celâletün hürmeti hağkiçün bu gün beni (18) bu kâfirün elinde hor kılmağıl, zelîl göstermegil, didi./ Hağ Te'âlâ Resul ceddini ol kâfir arasında (19) hağcîl

kılmadı, zelîl itmedi, hor göstermedi./ Çünkü Melik katına yakîn geldi Ebrehe hâciblere (20) buyurdu kim Şeybe'i fil önünden geçirüb getüreler, ol filüñ havlin göre, şalâbet gönlünde (21) otura./ Çünkü Şeybetü'l-Hamd ol file yakîn geldi, fil Şeybet'ün koğusın aldı, kıçın kıçın giri

Varak: 66, Sayfa: 2

(1) gitdi, filbânlaruñ dili tutuldu, gulv kılmadılar, heybet göstermediler./ Çünkü Şeybe file yakîn (2) geldi fil dizin çökdi./ Şeybe ol filüñ kulağına söyledi, eyitdi: Yâ mübârek canvâr men Muhammed (3) bin 'Abdullah'uñ ceddiiem./ Çünkü fil Resul adın işitdi yüzün yire urdu, Şeybe (4) önünde baş kodı, yüzün yire sürdi, dizin çökmüşken dağı giri gitdi. Şi'r:

(5) Zihî câh u celâlet Muşafâ'nuñ, Zihî kâl u mağâlât Muşafâ'nuñ

(6) Zihî câh ıssı vü hürmet ayâsı, Bu iki dürlü hâlet Mustafâ'nuñ

(7) Nebîlikdür ululuk hem velîlik Vilâyet hem risâlet Muşafâ'nuñ

(8) Cemi' enbiyâ vü evliyâya Kılavuzluk hem delâlet Muşafa'nuñ

(9) Neşr: Çünkü Ebrehe ol heybeti gördi 'Abdulmuṭṭalib'den ol kerâmeti bildi, (10) üstüne heybet oturdu, nuṭkı dutuldu./ Abdulmuṭṭalib diliyir ileri yürüdi. Ol cemi'(11) mülük ve selâtin hayrân olubdururlar, nübüvvet şalâbeti heybetinden sergerdân (12) kalıbdururlar./ Çünkü Şeybe tahtına yakîn geldi, Ebrehe yirinden örü turdu, ilerü yürüdi, (13) 'Abdulmuṭṭalib'üñ elin aldı, tahtına da'vet eyledi, yanına geçürdi./ Şeybe dağı bîdirîg (14) geçdi oturdu./ Zînefre ta'accübe kalıbdur, hayret kendüyi alıbdur kim bu ne 'aceb işdür kim (15) bir kişiyi ..... sem birle getüreler, öldürmek yirine yitüreler, soñra taht üzere bile otura, didi./ (16) Zînefre bu endişededür kim Ebrehe söz açdı, eyitdi: Yâ Seyyid-i Haram hoş geldüñ, (17) ne dilegüñ vardır didi. Şeybe eyitdi: Yâ Melikü'z-Zaman biz atadan ataya Haramullah Haḫ Te'âlâ (18) Ka'besinüñ hizmetkâriyuz, Ka'be cemi' 'Arab u 'Urabânun haccıdur, yılda bir kez gelürler ziyâret (19) eylerler, kaçan kim hac vakti ola dükeli gele, alaruñ hizmeti bize vâcibdür kim dükeline kulluğ (20) idevüz, tapu gösderevüz, kaçan kim siz bu vilâyete yüz urdunuz, bu 'azamet çeri birle bu iklime (21) yürüdünüz, vilâyetin yağmâ kılıñuz diyü buyurduñuz, ol yağmâ içinde benim iki yüz devem

Varak: 67 Sayfa: 1

(1) sürmüşlerdür, melik hâzretüne ol iki yüz deveyi dileyü geldüm dilerem ki kutlu buyruğünüle benim (2) develerim yine baña katarlayalar vireler, didi./ Ebrehe baş götürdi, eyitdi: Yâ Seyyid-i Haram (3) ben çok zahmet çekdüm, çok mal harc itdüm, iklîmler geçdüm kim Mekke şehrini yıkam, (4) 'imâretlerin oda

yaşam, evüñüzi virân eyleyem, bünyâdın ahtaram, yire yeksân eyleyem, ben (5) umaridüm kim sen benden Mekke’i dileyessin dahı ol hac eyledüğünüz Ka’be’i dileyessin (6) saña bağışlayam, dahı oğluñı kızını karâbetüñi hep saña bağışlayam, hürmetüñi arturam, bu eylügeni (7) saña idem, iki yüz deve ne nesnedür kim sen benim bigi melikden anı dilek idersin, didi./ (8) ‘Abdulmuttâlib eyitdi: Yâ Melikü’z-Zaman ol Ka’be benim olur kim senden anı dileyem (9) ya dilek idem, ol Ka’be’nün ıssı vardur, ıssı anı saklayabilür, velî ol develer benimdür (10) kendü milkümdür, benim rızkıum isteyü geldüm, eger benim sözümi kabul iderseñ buyruğun olsun kim (11) çeri içinden benim develerümi cem’ eylesünler, girü baña tabşursunlar./ Ebrehe şabağ Zî (12) nefre’ye buyurdi: Tiz bu Mekke Sultânınuñ develerin cem’ eylegil, gine kendüye tabşurgıl, didi./ Zînefre (13) sevinü taşra çıkdı, çeri içinde develeri cem’ eylemeğe başladı./ Ebrehe döndi, Şeybe’den (14) şordı, eyitdi: Yâ İbni Hâşim sen benim filimi gördüğün yoğudı, neden ol fil seni göricek (15) tevâzu’ kıldı, dizin çökdı, andan şofra kulağına ne didün kim ol başı kodı, sücûd (16) kıldı?/Şeybe eydür: Yâ Melikü’z-Zaman İbrâhim Peygamber’den ve İsmâil Peygamber’den şofra (17) ‘Arab içinde ayruğ peygamber gelmedi./ Benî İsrail’de öküş geldi./Ebu’l-beşer Âdem’den (18) tâ İbrâhim’e degin bir nur vârit oldı./ İbrâhim’den şofra ol nur ‘Arab içinde atadan (19) ataya intikâl itdi, âlından âlına nakil eyledi./Cemi’ münzel kitablarda anıldı kim âhir (20) zamanda ‘Arab neslinden Mekke şehrine bir Resûl-i Mekkî Ebtağî Hâşimî Kureyşî vücûda (21) geliserdür, ol hâtemü’r-Resul olıyardur./ ‘İsâ dilinden İncil kitâbı dahı öyle haber virdi./ Ol sebebden

Varak: 67 Sayfa: 2

(1) bize vuhûş tıyûr hürmet iderler./Bu fil dahı ol nur kerâmetine baña hürmet eyledi, (2) tevâzu’ kıldı./ Ben ileri yüridüm, kulağum eyitdüm, ben âhir zaman peygamberinün ceddüyem didüm./ (3) Kaçan fil ol Seyyidün adın işitdi baş kodı, secde eyledi./ Ol ‘aceb degildür yâ Melik(4)ü’z-Zaman./ Bi andan ‘acebdür kim sizün niyetünüz olıdı kim bizi öldüreyidünüz./ Niyyet eyle tutmuşıdıñuz./ (5) Çünkim göz birle bizi gördünüz hürmet kıldıñuz. tahta geçürüb yanınıza alduñuz./Şi’r:

(6) Degül kim fil hürmet kıla ya sâhib-i fil

Gerek ehl-i semâvata ‘arz hürmet ide

(7) Kaçan ki nur muşavver olub cihâna gele

Ne kim yaradılmış var gerek ki ‘izzet ide

(8) Cihan mülkinde kim 'izz ü hürmet isterise

Gerek ki aşlına anıñ yüz ura hizmet ide

(9) Kim aña tođru insansa yâhut anı sevse

Cânını kırtara oddan ana ne minnet ide

(10) Sevüñ Muhammed'i kim sevilesiz anda ya'ni

Çü sende sevgi nişânın göre şefâat ide

(11) Neşr: 'Andan 'Abdulmuṭṭalib destûr diledi, tahtdan aşğa indi./ Hâcibler önince (12) yürüdiler, gönderdiler. Çünkü 'Abdulmuṭṭalib taşra çıktı Zînefre dağı develeri cem' kılmışdı./ (13) Şeybetü'l-Ḥamd'a tabşurdı./ Ebrehe Esved bin Maḫşûd'a buyurdı, taşra çıktı./ (14) Zînefre'ye buyurdı çeri birle ol seyyidi yirine yitür diyü./ Nefre dağı (15) 'Abdulmuṭṭalib'i aldı gitdi./ Esved girü Ebrehe katına girdi./ Gördi kim Ebrehe iñen fikirde(16)dür, Şeybe'nüñ sözleri Ebrehe'nüñ göñlüni müşevveş eylemiş./ Ebrehe baş getürdi, eyitdi: (17) İy melikler bu Mekkî seyyidüñ kerâmetini gördüñüz mi, ol sözünüñ halâvetini dilünüñ feşâhatini (18) temâşâ kılduñuz mı, didi./ Esved bin Maḫşûd eyitdi: Yâ Melik Benî Kureyş içinde kâhinler cazular (19) öküş olur, sihir 'ilmini katı bilürler./ zira bular şaneme taparlar, ehl-i kitâb degüller, şerî'at (20) kitâbı ne nesnedür bilmezler, huşûsa 'Abdulmuṭṭalib sihir içinde 'acâyibdür, seyyidliği kavminden (21) sihirle almışdur, didi.) Andan Esved eyitdi: Yâ Melikü'z-Zaman olmasun kim bulardan bulardan yaña yumşanasın./ Mekke...